

Eirik Walle

Mini serien Chernobyl: Historie bruk i Dramaserie

Bacheloroppgave i Historie

Mai 2023

Eirik Walle

Mini serien Chernobyl: Historie bruk i Dramaserie

Bacheloroppgave i Historie
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Tema for denne oppgaven er hvordan forholdet mellom dramatiseringen av en hendelse og hvordan hendelsen faktisk skjedde. I dette tilfellet omfatter oppgaven Tsjernobyl ulykken som historisk hendelse og hvordan TV-serien Chernobyl framstilte denne hendelsen.

I sin helhet er TV-serien Chernobyl med på å gi inntrykket av hvordan det var å leve under og etter Tsjernobyl ulykken. Serien er med på å gi en forståelse av hva som skjedde den natta og hvordan ulykken ble håndtert av Sovjetunionens ledere. Gjennom historiene som serien viser får seerne oppleve hvordan ulykken inntraff og hvordan det ble håndtert. Forskningen som er gjort rundt Tsjernobyl viser en rekke ulike årsaker til hendelsen. Her blir det lagt vekt på de ulike årsakene til at reaktor 4 eksploderte. Mangler på sikkerhetsrutiner, dårlig informasjon og kunnskap, utsettelse av turbin test og et ønske om å treffe produksjonskvoter.

Tv-serien har ut fra det materialet som de har brukt, lagt vekt på historier fra enkelt personer knyttet til hendelsen. Ved å trekke inn ulike enkelt historier og knytte dette opp mot hendelsen, gir serien et inntrykk av hva som skjedde og hvordan det påvirket samfunnet. Serien vekt legger hvordan hendelsen skjedde og arbeidet rundt oppryddingen. Kampen mellom løgner og sannhet ligger høyt på lista til serien for hva den vil dele med seerne. Serien endte opp med å bli godt akseptert av offentligheten og endte opp med å få flere priser. Selv om serien fikk mye skryt fra den generelle befolkningen, kom det og kritikk til hvilken grad serien var historisk korrekt.

For oppgaven har jeg valgt å lese en rekke ulike bøker og artikler for å kunne danne et bilde av hvordan Tsjernobyl ulykken kunne skje. Ved valg av faglitteratur har jeg valgt å bøker og artikler som har dannet et grunnlag for hvordan jeg forstår ulykken, bakgrunnen og håndteringen av ulykken. Dette har vært med på å danne et relevant bilde som ikke er helt fullstendig, men stort nok opp mot hva serien tar for seg.

Videre har jeg sett på serien og trukket ut ulike situasjoner, scener og episoder fra serien som jeg mener er relevante for min analyse av TV-seriens bruka av fakta og dramatiske virkemidler. Sammen med serien har jeg brukt en podkast serie om TV-serien med serieskaperen som en av talspersonene i podkasten. Podkasten blir brukt som en utdypende forståelse for hvilke historier, virkemidler og kilder til serien.

Det siste jeg har tatt utgangspunkt i er ulike fagutdannede og journalister sine meninger rundt serien. Hva er deres mening om serien og bruken av fakta bruken. Hvilke områder av serien anser de som gode og hvilke områder mener de serien dramatiserer. Det blir og sett på områder fra historien som de mener serien burde ha tatt med. Med tanke på avgrensingene til oppgaven har jeg kun tatt et lite utvalg av litteratur som er tilgjengelig. Det samme gjelder

valget av hvilke områder jeg har hatt i fokus på rundt scenene til serien. Der det har blitt lagt vekt på å knytte disse mot litteraturen jeg har valgt.

Hva er konsensusen blant forskere?

Tsjernobyl som ulykke har gjennom lang tid vært et fokus for mange. Alt fra hvorfor ulykken skjedde til hvordan den skjedde. Historien rundt ulykken varierer dermed litt fra plass til plass og gjennom tiden. I den tidlige fasen av det som er skrevet bærer det preg av at det fortsatt var en del mangler på kunnskap om hva som skjedde. Historiene som blir skrevet er påvirket av lite kunnskap og lite kritisk syn til det som blir sagt eller delt av staten. Senere historie er derimot preget av hvor vanskelig det er å få tilgang på forsknings artikler, rapporter (tall på døde, lydfiler, meninger og skjult fagstoff). Begge disse områdene (tidene) kan heldigvis være med hverandre for å komme frem til en enighet om hva som skjedde den 26. april 1986.

Av de kildene som jeg har lest er de alle enige om at ulykken baserer seg på en rekke ulike faktorer som alle sammen var med på å danne grunnlaget. Det varierer i hvilken grad tekstene fokuserer på utfallet av eksplosjonen, men de har til felles at de trekker inn hvordan avfallet som ble generert har påvirket økonomi, mennesker, politikk, jordbruk og tillit til Sovjetunionen og kjernekraftverk. En av faktorene som kanskje har størst betydning og som man finner i de fleste av bøkene var mangelen på informasjon hos de fleste av arbeiderne på kjernekraftverket og da spesielt nattskiftet som ofte var satt sammen av mindre kompetente fagfolk/ny utdannede da det var mindre som skjedde på natta og energi behovet var generelt mindre.

I Medvedev sin bok som er den eldste boka av de som jeg har tatt med i oppgaven er det et mindre fokus på hvordan ulykken fant sted og hvilke faktorer som lå til rette for ulykken. Men han trekker inn noen av de viktigste punktene. Han viser til at reaktorbrenselet var på sitt dårligste før nedstenging og turbintesten av reaktoren. Medvedev mener at om de hadde valgt å ta testen etter å ha byttet brenselet ville testen ha vært gjort på et tryggere stadiet av brenselet levetid/brukstid.¹ Fra vestlige kilder stammer det kritikk om hvorfor turbintesten måtte gjøres sammen med nedsettingen og ikke kunne gjøres senere. For dem ga det mer mening å utføre testen på et tidspunkt der testen (om den skulle feile) kunne bli gjort på nytt.² Så er det, det faste spørsmålet om kunnskap og kompetanse til de som arbeidet den kvelden. Som nevnt tidligere var det en generell mangel på kunnskap og info til de som endte opp med

¹ Medvedev, 1992, s. 15

² Medvedev, 1992, s. 25

å utføre testen.³ Det var tross alt ikke planen at de skulle gjøre noe annet enn å overse nedkjølingen av reaktoren den natta.⁴

Resten av boka til Medvedev ser ikke direkte på selve ulykken for å forstå hva som skjedde, men fokuserer mer på utfallet det hadde på resten av verden og Sovjetunionen. Fokuset hans ligger mer på hvordan Tsjernobyl ender opp med å påvirke naturen, jordbruket og helsen i Sovjetunionen og litt om hvordan det påvirker det globale miljøet. Han trekker og inn hvordan kjernekraft var før Tsjernobyl og hvilke andre kjernekraftulykker som hadde skjedd i Sovjetunionen. Dette fokuset viser at det ikke nødvendigvis bare var ulykken som hadde noe å si, men at det kan ha vært andre faktorer under som var med på at det endte på den måten. Det viser hvordan fokuset tidlig etter hendelsen ikke var på selve hendelsen, men i større grad på de totale konsekvensene som var synlig på hans tidspunkt.⁵

Av de bøkene jeg har lest er det to av dem som har endt opp med å bli hovedfokuset mitt for å forstå hendelsesforløpet og rammene rundt ulykken. Plokhly og Higginbotham er begge veldig fokuserte på hva som "faktisk" skjedde og hvorfor. Begge sine bøker er veldig lett å orientere seg rundt og er med på å gi et godt og enkelt grunnlag for å forstå ulykken i sin helhet. Det som preger disse bøkene er tiden de er skrevet i. I motsetning til de to andre er de mye yngre og har dermed et større perspektiv på ulykken som helhet. Begge forfatterne bygger på tidligere fakta og gir dermed en følelse av at det de skriver er en del av konsensusen av historien rundt hendelsen. Plokhly og Higginbotham har generelt et mindre fokus på direkte karakterer sammenlignet med Alexievich, men trekke derimot større linkjer til systemene som lå til rette for både ulykken og det politiske spillet.⁶

(Plokhly og Higginbotham sine bøker er i mye større grad fokusert på selve ulykkene og grunnlaget rundt ulykken. Begge to legger mye til rette for at leserne skal kunne forstå så godt som mulig hvordan hendelsesforløpet gikk fram og hvilke faktorer som lå til rette for at ulykken kunne skje.)

Den siste boka som jeg har tatt i bruk er av Alexievich. Boka er en rekke ulike fortellinger fra levninger som opplevde ulykken på nært hold. Disse personene er med på å danne et bilde av hvordan vi kan forstå hvordan det var å leve under ulykken og i perioden etterpå.

Hovedgrunnen til at denne boka er med er på grunn av serien som jeg senere skal se på. Dette

³ Medvedev, 1992, s. 24

⁴ Medvedev, 1992, s. 24

⁵ Medvedev, 1992, ss. 74-314

⁶ Higginbotham, 2019. Plokhly, 2018

er fordi selve serieskaperen valgte å bruke denne boka som et utgangspunkt for noen av karakterene og som et grunnlag for fortellingene han ønsker å vise til seerne.

Voices from Chernobyl er en god bok for å få et mer reelt blikk på hva som faktisk skjedde og hvordan det var med på å påvirke personene i samfunnet. Noe av det jeg følte boka gir til denne oppgaven er vekten av historiene som blir fortalt. For selv om jeg ikke har lest alle historiene og bare fokusert på noen av dem er de alle med på å danne et bilde av hvor mange som ble påvirket av Tsjernobyl. Den viser og hvordan det politiske spillet rundt fungerte.⁷

Kildene er dermed sammen med på å danne et grunnlag for hvordan jeg forstår Tsjernobyl ulykken. Jeg forstår det slik at kildene (utenom Alexievich) er enige om forløpet for ulykken og hvilke faktorer som sto til rette for at det endte slik det endte den kvelden. Det skal selvsagt sies at dette bare er et lite utdrag av alt som finnes av kilder, men jeg føler at disse bøkene som jeg har valgt er med på å danne et grunnlag for hva som skjedde og hvorfor det skjedde. En av grunnene til dette er variasjonen av hvem som har skrevet de ulike tekstene og i hvilket tidsrom det er skrevet.

I den neste delen kommer jeg til å gå over mye av grunnlaget for hva som skjedde og hvordan det skjedde. Mye av det jeg skriver der er det jeg opplever som en del av den generelle konsensusen av Tsjernobyl ulykken den 26. april 1986. Jeg tar der for meg hva som lå til rette for ulykken, hvordan hendelsesforløpet finner sted og hvordan ulykken blir håndtert.

⁷ Alexievich, 2005

Historien rundt Tsjernobyl

Den 26 april 1986 skjer en av verdens største kjernekraftulykker. Reaktor 4 i Tsjernobyl eksploderer og sender ekstreme mengder med radioaktivt avfall ut i luften. Hendelsen som ikke kunne eller skulle skje, har skjedd. For de som jobber på kraftverket skulle dette være helt umulig og de ansvarlige for reaktoren nekter for at det kan ha vært en eksplosjon i selve reaktoren, men mener at det er en av dampkjelene som har eksplodert. Dette er i etterkant åpenbart feil. Så hva skjedde egentlig den kvelden og hvorfor gikk det så galt som det gjorde den 26.april 1986?

Grunnlaget for ulykken

Det første jeg skal se på er hva slags reaktor som ble brukt av Sovjetunionen i Tsjernobyl og resten av landet. Sovjetunionen valgte å bruke en RBMK reaktor i stedet for en VVER/PWR reaktor.⁸ RBMK reaktoren er en vannkjølt og grafitt moderert kjernekraft reaktor i motsetning til VVER/PWR reaktorene som bruker trykk satt vann for å nedkjøle og kontrollere reaktoren. Problemet ved å bruke en RBMK reaktor er måten reaktoren blir kontrollert for å styre produksjonsmengden. Reaktoren blir kontrollert med vann som pumpes gjennom reaktorkjernen og grafittstaver som kunne trekkes ut eller settes inn i reaktoren etter behov. Problemet med dette designet var hvordan kontrollstavene fungerte. Siden stavene hadde grafittupper ville dette være med på å skape en økning i produksjon før resten av staven (som var av bor) senket reaksjonen. Denne egenskapen/problemet er kjent som *positive void effect*, og er en av hovedgrunnene til at reaktor 4 eksploderte.⁹

En av grunnene til at Sovjetunionen valgte å bruke denne formen for reaktor var hvor effektiv den var i produksjon og hvor enkel den var å bygge. RBMK reaktoren var designet slik at den skulle være enkel å bygge både med tanke på råvarer som var tilgjengelig i Sovjet og hvordan utformingen av bygget var satt opp. Reaktoren hadde en evne til å produsere mye større mengder energi enn VVER reaktorene hadde og når de da også var enklere å bygge er dette en av grunnene til at RBMK reaktorene blir brukt.

For å forstå hvorfor det gikk så galt den 26.april må vi se på alle de ulike mulighetene til hva som kan ha vært med på å skape hendelsen. En av årsakene som var med på å skape en

⁸ Plokhly, 2018. Higginbotham, 2019

⁹ Plokhly, 2018

mulighet for eksplosjonen var mangel på sikkerhet rundt hvordan de skulle håndtere testen som skulle utføres på reaktoren. Testen som skulle utføres var å se om det var nok damp og energi igjen i reaktoren til å drive turbinene lenge nok til å produsere strøm før dieselgeneratorene rakk å komme seg til maks energi produksjon ved en nedstenging.¹⁰ Testen skulle egentlig blitt utført den 25 april på ettermiddagen, men hadde endt opp med å bli utsatt grunnet ønske om energiproduksjon en stund til da det var et annet kraftverk som måtte stenge ned. Dette førte til at arbeidere med kompetanse og riktig informasjon ikke lenger var på jobb, men at det var arbeidere med mindre kunnskap og kompetanse. Mangelen på kompetanse førte til at de som jobbet i reaktor rommet den natten ikke var klar over hvordan testen skulle utføres.¹¹

(For at turbintesten i det hele tatt skulle kunne utføres måtte den bli godkjent av styret til kjernekraft anlegget. En av de som godkjente at testen skulle utføres var Anatoly Dyatlov (sjefsingeniør for anlegget). Dyatlov var til stede da eksplosjonen og var med på å utføre nedstengingen og testen. Det blir etter hvert kjent at det er Dyatlov som får hovedskylda for det som skjedde den kvelden.)

Sikkerheten rundt kjernekraftanlegg i Sovjetunionen er generelt ganske farlig. Det var lite fokus på sikkerheten rundt reaktoren. Det var få regler og systemer som var med på å forhindre at ulykker som Tsjernobyl kunne skje. 10 år før Tsjernobyl skjedde det en lignende nesten-ulykke i et reaktoranlegg i Leningrad. Ulykken var lik den i Tsjernobyl, men grunnet mer kompetanse fra de som var på jobb klarte de å unngå Tsjernobyls skjebne. Selv med denne hendelsen endret ikke Sovjet på noe av reaktoren eller sikkerhetsmarginene på reaktorene sine. Kjernekrafts ingeniører fikk heller ikke vite om selve hendelsen eller hva som hadde skjedd. Hendelsen ble så skjult at selv ikke kjernekraftansvarlige i Sovjet fikk vite om hendelsen i Leningrad.¹²

Produksjonen av kraftverkene var generelt under press for å nå ønsket ferdig produksjon fra Sovjetunionens ledere. Ønsket om høyere energi produksjon og effektivisering av konstruksjonen av kraftverk har nok vært med på å skape usikkerheter rundt reaktorene. Det er tydelig at reaktorene ofte ble godkjent for full drift lenge før de egentlig var klare til å produsere strøm. Reaktor 4 bærer et preg av dette. Reaktoren ble godkjent for drift sent i

¹⁰ Plokhy, 2018. Higginbotham, 2019

¹¹ Higginbotham, 2019. Plokhy, 2018

¹² Plokhy, 2018

desember noe som tyder på at godkjenningen hadde blitt fremskyndet for å tilfredsstillere sovjetiske ledere.¹³

Selve konstruksjonen av kraftverkene bar og preg av at alt ikke var som det skulle. Produksjonen av kraftverk var tregere enn ønsket. Grunnen til dette var generell dårlig produksjon av betong samt ferdig bygde betongplater. Betongplatene som skulle vært bygd etter en spesifikk standard, var ikke det. Dette medfører til at bygningsarbeidere ved anlegget er nødt til å tilpasse platene når de ankommer Tsjernobyl.¹⁴

Når alt kommer til alt er det flere ulike hendelser og årsaker som er med på å påvirke at Tsjernobyl ulykken skjer som den gjør. Punktene over er selvsagt ikke de eneste grunnene til ulykken, men er en del av grunnlaget for at den skjer. Sovjetunionens fokus på å virke sterke og effektive for resten av verden er med på å skape press på alle områder innenfor riket. Dette presset påvirker da selvsagt Tsjernobyl og ønsket om å utfylle kravene fra ledelsen.¹⁵

Hva skjedde?

Så hva er det egentlig som skjer den 26. april 1986? Etter tre år med produksjon er reaktor 4 klar for nødvendig vedlikehold for å kunne fungere. Før nedstengingen av reaktoren er det planlagt å utføre en turbin test som skal se om det er mulig for turbinene å produsere nok strøm frem til dieselgeneratorene når maks energi produksjon ved en reaktor feil. Denne testen skal egentlig foregå den 25 april kl14.00, men blir utsatt grunnet problemer ved et annet kraftverk i en annen del av Ukraina. Dette fører til at reaktor 4 bare går på halvkraft mye lenger enn planlagt.¹⁶

Det er ikke før i 9 tiden på kvelden at de endelig får klart signal til å utføre turbin testen og stenge ned reaktoren for vedlikehold. Dette fører til at kompetent fagfolk ikke lenger er på jobb når testen skal utføres. Skift ansvarlige på dette tidspunktet er usikker på hvordan testen skal utføres og ringer Anatoly Dyatlov som ber dem vente til han er der Så han kan være med å overse testen. Selve testen er ikke i gang før i 11 tiden.¹⁷

Med Dyatlov på plass starter de endelig turbin testen. Dyatlov stusser tidlig over at nød vann systemet er skrudd av for testen, men gjør ingenting med det før han setter i gang.¹⁸ Testen

¹³ Higginbotham, 2019

¹⁴ Higginbotham, 2019

¹⁵ Higginbotham, 2019. Plokhy, 2018

¹⁶ Plokhy, 2018

¹⁷ Higginbotham, 2019. Plokhy, 2018

¹⁸ Plokhy, 2018

starter ved å redusere energi produksjonen fra 1600w til 750w. Siden reaktoren har vært på lav produksjon så lenge begynner den å bli ustabil.¹⁹ Ustabiliteten og en feil fra en av arbeiderne fører til at reaktoren faller fra ønsket 750w til 36w.²⁰ (Her skjer en av de første feilene som kunne ha blitt unngått). I stede for å stoppe reaktoren her gir Dyatlov ordre om å øke produksjonen til 200w noe som er 500w mindre enn ønsket for å kunne utføre testen.²¹ (Noe av grunne til at Dyatlov ønsker å fortsette testen baserer seg på frykten for å få spraken for å ikke ha fullført testen samt ønsket om mulig forfremmelse).²²

Siden reaktoren er så ustabil på dette tidspunktet er det vanskelig å opprettholde en stabil energiproduksjon. Arbeiderene kompenserer for dette ved å trekke ut flere og flere av kontrollstavene for å forhåpentligvis stabilisere reaktoren. Dette er feil nr3 for reaktor 4.²³ med så mange kontrollstaver ute av reaktoren begynner den plutselig å skyte fart og produserer nå mye mer energi enn de ønsket. På 36 sekunder er reaktoren ute av kontroll. Arbeiderne velger da å skru på nødstop systemet for å stoppe reaksjonen og reaktoren.²⁴ Dette er den siste feilen som gjør at hele anlegget eksploderer den natta. Ved å trykke på knappen har stavene som de hadde trukket ut begynt å skyvet inn igjen. Problemet med dette er hvordan reaktoren er designet. Tuppen på stavene er av grafitt og ikke av bor, som medfører til at reaksjonen som skjer øker i effekt.²⁵

Nok en gang er det flere ulike ting som er med på at ulykke finner sted den kvelden. Utsettelsen av testen fører til at det ikke er riktig mannskap på jobb for testen. Med kun en person som har korrekt kompetanse for oppgaven øker det sannsynligheten for at noe kan gå galt. Reaktoren står på halvkraft så lenge fører til at reaktoren er ustabil og mye vanskeligere å kontrollere enn ved full produksjon. Nød systemene som er stengt ned og som blir ignorert under testen er alle med på at reaktor 4 går i lufta.²⁶

Hendelsesforløpet som nå skjer etter ulykken, er i stor grad påvirket av mangel på kunnskap og informasjon. Det vil vi tydelig se i måten folk behandler hendelsen i de første øyeblikkene samt hvordan de aller fleste benekter for eller vil ikke tro at det faktisk har vært en reaktor

¹⁹ Higginbotham, 2019

²⁰ Ploky, 2018

²¹ Ploky, 2018

²² Higginbotham, 2019. Ploky, 2018

²³ Ploky, 2018

²⁴ Higginbotham, 2019

²⁵ Higginbotham, 2019

²⁶ Higginbotham, 2019. Ploky, 2018

eksplosjon og ikke noe annet som har skjedd.²⁷ Resten av hendelsesforløpet som skjer etter ulykken bærer preg av generell mangel på kunnskap. Legene har ikke informert om hvordan strålingssykdom så ut eller hvordan de skulle behandle dette på riktig måte. Brannvesenet hadde ikke riktig utstyr for å bekjempe brannen uten å bli påvirket av stråling eller kunnskap om hvordan de skulle behandle en eventuell reaktor eksplosjon.²⁸

En av de største tingene som endte opp med å påvirke hvordan eksplosjonen av reaktor 4 ble håndtert var den generelle tilliten på at en RBMK reaktor ikke kunne eksplodere slik den gjorde. Det var generelt trodd at denne reaktor typen skulle være veldig trygt. Faktisk så trygg at designeren mente at den kunne ha blitt bygd i sentrum av Moskva.²⁹ Ved å se på hva som skjedde og alle feilene som tilrettelagte muligheten for en eksplosjon er det forståelig at de trodde at reaktoren skulle være så trygg. Siden nesten ulykken i 1975 ikke var kjent offentlig eller blant høytstående innenfor kjernekraft var dette og en av grunnene til at Dyatlov og de andre benektet for at det kunne ha vært en reaktor eksplosjon.³⁰

Sovjetunionens ønske om å virke som en sterk og trygg stat er en av faktorene for hvordan ulykken blir håndtert den natta og de første dagene etter.³¹ Ledelsen for kjernekraft anlegget har ikke et ønske om å spre frykt gjennom befolkningen i Prypiat eller resten av landet. De tar derfor avgjørelsen at de ikke skal gjøre noe med det første. Det er tross alt trygt ute følge strålings monitorene som bare viser 3.5 røntgenstråling i timen. (Dette blir i senere tid bevist til å være veldig feil siden maks grensa på apparatet er 3.5).³² Ønske om å skjule hva som har skjedd fortsette å prege alle avgjørelsene fremover, selv etter at de har forstått omfanget av hvor stor skaden egentlig er.³³

Når avgjørelsen om å evakuere beboerne i de nærmeste områdene blir tatt er beskjeden som blir gitt til befolkningen at de skal bare ta med det absolutt mest nødvendige og la alt annet være igjen. De får og beskjed om at de ikke skal være borte lenger enn 3 dager.³⁴ (Åpenbart en løgn for å få folk til å ikke ta med for mye).

²⁷ Plokhy, 2018. Higginbotham, 2019

²⁸ Higginbotham, 2019. Plokhy, 2018

²⁹ Higginbotham, 2019

³⁰ Higginbotham, 2019. Plokhy, 2018

³¹ Plokhy, 2018

³² Plokhy, 2018

³³ Higginbotham, 2019. Plokhy, 2018

³⁴ Plokhy, 2018

Mye av grunnlaget for at avgjørelsene ble som de ble ligger i frykten fra de overordnede i landet. Det var ingen som ønsket å ta på seg ansvaret for hva som hadde skjedd. Samtidig var det ingen som ønsket å skape unødvendig frykt i område eller i landet og dermed bli stilt som ansvarlig om hendelsen ikke var av samme dimensjon som fryktet.³⁵ Hele dette aspektet av frykt for å miste jobben eller bli sett på som ansvarlig er en del av det totale grunnlaget for at hendelsen endte slik den gjorde. Ønsket om å virke sterke som et land er og med på hvordan Sovjet håndterer ulykken både innad og utad i landet. Stort og viktig ønske at Landet ikke ble sett på som svakt eller dårligere stilt enn vesten.

Det er en rekke ulike personer som er med på hvilke avgjørelser som blir tatt i forbindelse med Tsjernobyl ulykken. For denne oppgaven kommer jeg til å fokusere på bare noen få av dem for å forenkle litt og får å knytte det historiske opp mot serien. En viktig karakter i serien som ikke finnes i virkeligheten er Ulana Khomyuk. Hun har blitt en sammenslåing av mange ulike personer. De andre personene som jeg ser på er basert på historiske kilder og var en del av ledelsen og arbeiderne som ble ansett som ansvarlige for at ulykken skjedde samt hvordan ulykke til slutt ble håndtert. Disse personene er viktig for det historiske perspektivet samt hvordan serien fremviser Tsjernobyl.

³⁵ Ploky, 2018

Chernobyl (serien)

Det er kanskje åpenbart hva Chernobyl serien fra HBO og SKY går ut på, men hva var egentlig utgangspunktet for serien og hvorfor valgte skaperen av serien dette temaet og hvordan har han gått frem mot serien. For Craig Mazin er det naturligvis hendelsene rundt Tsjernobyl som er med på å danne grunnlaget for at han ønsker å skrive en serie om ulykken. Craig sier selv i et intervju og i podkasten som hører til serien at han var først og fremst bare interessert i hva som skjedde den 26.april 1986.³⁶ Et av utgangspunktene for Craig, er boka til Svetlana Alexievich: *Voices of Chernobyl*.³⁷ Fra denne samlingen av mange ulike historier og fortellinger tar Craig mye av inspirasjonen til å skape serien. Sammen med regissør John Renck skaper Craig og John serien.

Når det kommer til serien er det flere ulike punkter og områder som en kan huke seg fast i. Alt fra hvor nøyaktig hendelsesforløpet ved eksplosjonen er til dramatiseringen av noen av karakterene. Eller det faktumet at Craig har valgt å skape en fiktiv person for å forenkle seer perspektivet. Craig innrømmer/sier det selv at det meste av serien er basert på den sanne historien som han har funnet fra kilder samtidig som det har blitt tatt litt friheter rundt serien.

Seriens er bygd opp av 5 episoder som alle er med på å gi et inntrykk i hva som er skjert den 26.april og det som skjer etter ulykken. Ifølge Craig hadde han et ønske om å slippe seeren rett inn i hendelsen og ikke bruke lang tid på å komme frem til det han antar er det folk er interessert i å se³⁸. Mye av det som skjer i den første episoden er preget av eksplosjonen og den umiddelbare håndteringen av ulykken. Det er her vi får de første inntrykkene av hvordan serien er bygd opp og hvordan ulykken blir håndtert av ledelsen på kraftverket. Episode 2, 3 og 4 bygger videre på hva som skjer i etterkant av hendelsen og hvordan de ulike scenarioene som dukker opp blir håndtert av Sovjetunionen og personene som har blitt tildelt ansvaret for å kontrollere, stoppe og rydde opp ulykken. Episode 5 er kanskje den viktigste eller hvert fall for meg den episoden som har størst betydning for å forstå hva som skjedde og hvorfor det skjedde. Det skal da og nevnes at dette er den episoden som kan få mest kritikk etter hvordan den fremstiller rettssaken som blir holdt. Totalt sett er alle episodene med på å sette

³⁶ Sagal, 2019

³⁷ Alexievich, 2005

³⁸ Sagal, 2019

grunnlaget for seeren for hva som skjedde, hvorfor det skjedde, hvem som var ansvarlige og hvordan det kanskje kunne ha blitt unngått.³⁹

Det er ikke å komme unna faktumet at dette er en serie som ikke er en ment som en dokumentar, men som Craig selv sier er basert i så stor grad som mulig den reelle sannheten slik han forstår det. Med alt dette i baktankene vil neste del av oppgaven se på hvordan personene og hendelsen blir fremstilt i serien og hvor godt knyttet til historien slik jeg har forstått den.

Hva ser serien på?

Hoved fokuset til serien er hvordan løgner alltid vil bli avslørt med tiden. Hvor går grensa for hva som er sant og usant og hvordan vet vi hva som er sant om vi bare hører løgner. Dette blir styrket av fokuset fra Craig om å bruke Alexievich sin boks som inspirasjon til serien. Med tanke på at Alexievich sitt fokus med boka er å få frem historiene til de som opplevde ulykken på nært hold. Dette understreker fokuset på hvordan løgner på et tidspunkt blir sett på som sant, men som i senere tid blir en del av en gjennomgående løgn til folket.⁴⁰

Dette er tydelig gjennom historien til Ulana som gjennom serien konstant leter etter sannheten. Det er gjennom Ulana seerne får en følelse av hvordan det sovjetiske systemet fungerte og hvor strengt det var når det gjaldt informasjon som var tilgjengelig. For Ulana er det sannheten av det som skjedde og informasjonen til befolkningen som står i fokus gjennom serien.⁴¹ Ved flere hendelser er det Ulana som er driveren av å få frem sannheten. Enten om det er gjennom Legasov eller om det er gjennom hennes egne forsøk på å få frem sannheten og kunnskapen om det som skjedde og hvordan det skjedde. Vi ser ved flere scener hvordan hun konstant er på søken etter kilder som kan være med på å gi hun kunnskap om hendelsen.⁴² Ved å bruke Ulana som en karakter på søken etter sannhet, blir hun en karakter seerne føler med og ønsker å følge. Dette ønske om sannhet går tilbake til serien hovedbudskap om hvordan løgner blir til flere løgner, men at sannheten vil til slutt komme ut.

Det er ikke bare Ulana som ender opp med å være en driver av sannhet. Legasov blir og representert som en som ønsker å dele sannheten videre til folket, men først og fremst blir han en driver av sannhet til staten. Legasov sitt hovedområde er med det å rydde opp i det

³⁹ HBO, 2019

⁴⁰ HBO, 2019

⁴¹ HBO, 2019

⁴² HBO, 2019

som skjedde og finne ut av sannheten til hvordan det skjedde.⁴³ I serien ender Legasov opp som driveren av sannhet for hvem som var ansvarlig og hvordan demmes feil var med på å gjøre hendelsen mulig. Men i motsetning til Ulana er ikke Legasov der for at alle skal vite hva som skjedde den natta. For selv om det virker som Legasov er personen som er mest for drivet mot sannhet basert på hva vi ser i scenen med lydopptakene, ender han opp i serien å bli en karakter med kunnskap for å endre, men ikke drivkraften til å gjøre det.

Et annet punktene vi kommer over i seriene er følelsen av det ukjente, det usynlige. Den radioaktive strålingen og avfallet som konstant påvirker de ansatte ved kraftverket, brannmennene, byens befolkning, militære, dyrene og landet. Den radioaktive strålingen er der konstant for de som er i nærheten, men den er ikke synlig før det er for sent å gjøre noe med. En av scenene som representerer dette er bro scenen i slutten av episode 1. Her samler folk seg for å se på infernoet som skjer i kraftanlegget. Befolkningen blir vist som rolige og avslappet og uten bekymring for det som skjer. Seerne derimot får en følelse, gjennom musikken som blir spilt av, at det er noe mer som skjer eller ligger bak bilde. Det er nesten litt som om vi føler strålingen gjennom musikken.⁴⁴

Serien gjør ofte flere handlinger som får oss seere til å føle at det er noe mer enn bare det som skjer på skjermen. Vi får ofte noe ekstra ved form av lyd enten gjennom musikken som blir spilt eller av tikkingen fra geigertellerne. Som nevnt over er det musikken i broscenen som gir oss en følelse av noe mer, noe urørlig. I andre scener er det den konstante tikkingen av geigertellere som er med på å gi seeren og karakterene en følelse av det usynlige som er til stede. Et eksempel på dette tak scenen der soldatene skal rydde avfall ned i reaktoren. Her er den konstante tikkingen med på å gi en følelse av hvor mye stråling det faktisk er, og hele scenen leder opp mot å se ned i reaktoren. Her skifter tikkingen fra jevne, men raske, over til en konstant piping. Dette kan være med på å gi en følelse av hvor farlig det var å rydde taket. Det gir og seerne en følelse av hvor ekstremt mye stråling som eksisterte rundt reaktoren.⁴⁵

En annen handling som serien gjør, er å visualisere hvordan strålingen påvirker de som er hardest truffet. I noen av scenene får vi se hvordan noen av brannmennene og de

⁴³ HBO, 2019

⁴⁴ HBO, 2019

⁴⁵ HBO, 2019

reaktoransatte som var der under de første øyeblikkene av katastrofen ble påvirket. Vi ser hvordan huden demmes endrer farge og sykdommene som inntreffer ved ekstreme mengder stråling. Strålingens egentlige usynlige kraft blir gjort synlig gjennom å vise oss hvordan kroppene endrer seg fra de tidlige stadiene til de mer ekstreme slutt stadiene. I en av scenene får vi ser Vasily som ligger på dødsleie. Kroppen hans har sluttet å fungere og vi får et bilde av hvordan radioaktiv stråling kan ende opp med å påvirke kroppen vår ved ekstreme strålings mengder. Ved å gjøre dette skjønner vi som seere hvor ekstremt utfallet av hendelsen var og det er med på å gi oss et innblikk i hvor farlig det var å jobbe så tett på reaktoren.⁴⁶

Visualiseringen av hendelsen i serien er ofte gjort på en måte som skal vise eller gi en følelse av hva omfanget av ulykken var, samt gi seeren en følelse av hvordan ting foregikk på den tiden. Som sagt over med bro scenen, der befolkningen er ute og leker uten kunnskap om hva som faktisk foregår eller faren var det som har skjedd. Uten noe redsel for hva som kan skje med dem eller utfallet av å stå i det ekstreme avfallet fra reaktoren.

Gjennom serien er det flere områder det det visuelle er med på å enten understreke den ekstreme hendelsen, eller påvirke seerne til å forstå hvordan hendelsen ble sett på av de som var i området under eksplosjonen og oppryddingen i etterkant. Ved å vise hvordan ting ble håndtert enten gjennom å overdrive eller ved å vise utfallet er serien med på å gi en følelse av hva som skjedde og hvordan det ble håndtert. En av scenene som jeg la litt ekstra godt merke til er i slutten av episode 1. Skogen som endrer farge fra grønn til rød grunnet den ekstreme strålingen som den ble utsatt for. Det visuelle aspektet av hvor fort skogen endrer farge er med på å gi et innblikk i hvor stor påvirkning stråling har på organisk vev.

Det siste punktet jeg føler serien fokuserer på er hvordan selve ulykken forekommer og hvordan den blir håndtert av staten. Schebina og Legasov som hovedaktører i denne setingen og gjennom serien blir vist som karakterer med makt (Schebina) og kunnskap (Legasov). Og det er sammen vi får en historie om hvilke aspekter som er med på å danne ulykken og hendelsene som forekommer i etterkant gjennom serien.

Et av punktene som kommer frem gjennom serien er det voksende vennskapet som blir til mellom Legasov og Schebina og hvordan de går fra statsoverhoder som bare er der fordi de må. Til personer som er ment for å finne sannheten om, og rydde opp Tsjernobyl.⁴⁷

⁴⁶ HBO, 2019

⁴⁷ HBO, 2019

Denne endringen ser vi gjennom serien, men kan tydeliggjøres ved en av de tidlige scenene de har sammen og en av de siste. I starten er det tydelig at Schebina ser på Legasov som enda en vitenskapsmann som kun vet hva som skal til, men ikke hvordan det skal løses.⁴⁸ Derimot på slutten av serien har dette forholdet endret seg til noe annet. Schebina har fått mer respekt for Legasov og står til og med opp for han under rettsaken.⁴⁹ Men dette er ikke det viktigste å se på når det gjelder hvordan serien representerer kontrollen pver ulykken, men det er med på å vise dannelsen av et vennskap som bare er til for seerne og som ikke er bygd på en reel sannhet.

Seriens fokus på å vise hvordan ulykken skjer og hvorfor det skjer samt hvordan staten håndterer oppryddingen av Tsjernobyl er selvsagt en viktig del av hvordan serien fremstiller hendelsen. Det en vil legge merke til i serien er hvor fort vi kommer inn i handlingen av det som skjer. Og dette er ikke uten grunn. Som Maizn sier i podkasten til serien var ønsket om å hoppe rett inn i handlingen og ikke kaste bort masse tid på å bli kjent med personer og systemer før seerne fikk se katastrofen.⁵⁰ Ved å gjøre dette skaper han en tidlig interesse blant seerne og dermed et godt utgangspunkt for serien. Dette fokuset på hva som skjer ikke bare hvorfor er med på å gi et innblikk i hva som skjer den kvelden og hvordan det blir håndtert.

Ved å fokusere på håndteringen av ulykken er det tidvis punkter gjennom serien som stikker seg mer ut enn andre i måten de er fremstilt på. Et eksempel på dette er en av helikopter scenene, der de skal dumpe sand og bor ned i reaktor åpningen.⁵¹ Denne scenen er med på å gi et bilde av hvordan fokuset først lå på å minimere utslippet av radioaktivt avfall. Den viser og hvordan håndteringen av ulykken foregikk i første omgang. Fokuset i starten lå ikke på hvordan de skulle opprettholde liv og helse for de som skulle over reaktoren, men lå mer på å stoppe avfallet slik at det utadvendte synet mot vesten skulle bli oppretthold så godt som mulig.⁵²

Mye av det som skjer i Tsjernobyl blir preget av bruken av soldater vanlige folk til å rydde opp etter ulykken. Serien har flere ulike punkter der den demonstrerer hvor langt folk og stat var villige til å gå for å hindre en ny og større ulykke.⁵³ I en av scenene der vi ser

⁴⁸ HBO, 2019

⁴⁹ HBO, 2019

⁵⁰ Sagal, 2019

⁵¹ HBO, 2019

⁵² HBO, 2019

⁵³ HBO, 2019

denne trenden er scenen der de er nødt til å sende tre arbeidere inn i reaktoren for å tømme den for vann slik at de ikke oppstår en ny og større eksplosjon. Ved å fokusere på hvordan noen velger å frivillig gå inn i det de antar er den sikre død, representerer serien det sovjetiske broderskapet som eksisterte blant befolkningen. Serien gir en følelse av hvordan staten tidlig var villig til å ofre liv for å hindre større skade.⁵⁴

Et av de områdene serien er med på å gi et godt innsyn i er bruken av militære til å rydde opp ulykken. Denne gjengen med folk ble kjent som liquidators eller bio-robots,⁵⁵ og er velig enkelt bruken av mennesker for å rydde opp ulykken. Dette ser vi gjennom mange scener av serien som alle blir med på å danne et bilde av hvordan menneskene ble brukt for arbeid uten fokus på helse (hvert fall i starten). Det er to fortellinger som gir et godt syn på dette. Den første er hvor vi får møte en ung gutt som skal være med på å rydde opp/avlive dyrene som har blitt forlatt under evakueringen av områdene rundt.⁵⁶ Denne fortellingen viser den brutale måten å rydde opp etter ulykken og hvordan de valgte å håndtere de ekstremt radioaktive dyrene som var igjen. Fokuset for sovjet var jo ikke at dyrene skulle ha det bra, men var mye mer fokusert på at de ikke skulle spre avfall videre. Den andre fortellingen er ryddingen av et av takene rundt reaktor 4. I første omgang prøver de å unngå at folk skal gå på dette taket ved å bruke roboter,⁵⁷ da det var ekstremt radioaktivt. Ettersom dette ikke fungerte endte valget på å bruke arbeider som kun skulle være på taket i 90 sekunder. Denne historien er med på å gi kanskje det beste innblikket i hvordan ting ble håndtert når det kom til avfallet. For selv om arbeiderne ikke fikk lov til å være lenge på taket var de fortsatt villige til å utsette dem for den ekstreme strålingen.⁵⁸

Det er kanskje tydelig eller ikke tydelig i det hele tatt, men i delen over har jeg tatt for meg de tre aspektene av serien jeg føler blir representert mest. Fokuset på sannheten om ulykken og hvordan noen av forskerne var drivere av at sannheten skulle ut til alle. Den usynlige, emn livsfarlige sykdommen som preget mange og som var med på å skade og ta livet av en rekke ulike mennesker. Ved å vise oss hvordan det usynlige enten blir representert gjennom lyd eller det visuelle med Vasily gir serien en følelse av at det er noe mer enn det vi ser. Det siste punktet jeg har gått gjennom er seriens representasjon av håndteringen av ulykken og de mange ulike måtene dette ble utført på.

⁵⁴ HBO, 2019, Higginbotham, 2019. Medvedev, 1992

⁵⁵ HBO, 2019, Higginbotham, 2019. Plokhly, 2018

⁵⁶ HBO, 2019

⁵⁷ HBO, 2019, Higginbotham, 2019. Plokhly, 2018. Medvedev, 1992

⁵⁸ HBO, 2019, Higginbotham, 2019. Alexievich, 2005. Plokhly, 2018

Kritikk til serien

Serien i seg selv er jo ikke feilfri. Den har en del mangler og har et fokus på historiene som blir fortalt enn i vise fakta. Det må selvsagt ikke undervurderes hvilken påvirkning serien har på hvordan den generelle befolkningen fotsår seg på hendelsen, men i historisk lys er det mye drama og filmtriks som ikke stemmer helt med det som skjedde.

Denne delen av oppgaven som tar for seg kritikken rundt serien vil bli delt i to. Først vil jeg se på hva slags kritikk som andre har sagt om serien og hvilke punkter de mener mangler eller er unødvendige for serien. I del to skriver jeg min egen kritikk til serien og hva jeg mener mangler. Da selvsagt med litt innsyn fra de andre kildene som inspirasjon eller for å understreke tankene mine rundt serien.

Hva mener forskere og journalister?

Av de kildene jeg har sett på kan de deles inn i tre ulike kritikk områder for hvordan de ser serien. Schmid og Rindzeviciute sine fokus ligger på hvordan det teknologiske aspektet av hendelsen kommer frem og hvordan serien har valgt å tolke dette området. Skiveren sitt fokus ligger mer rundt hvordan serien representerer radioaktiv stråling. Dette gjør han ved å se serien i lys av Aelxievich sin bok og trekke linjer mellom disse kildene. Hovedfokuset er ikke om serien forteller sannheten, men ligger mer på hvordan serien fremstiller historiene fra boka og det visuelle aspektet av stråling. Det siste punktet er fra to nyhetsartikler som begge tar for seg hva som serien gjør bra og dårlig. De to nyhetsartiklene ser på serien i litt ulike lys. Der NRK prøver å se mer på hva serien fremstilte korrekt og hva som ikke var korrekt, er The New Yorker mye mer kritisk til serien og er nesten mer krass enn den er analytisk av hva som skjer.

Schmid sin mening om serien legger vekt på hvordan hun mener at det er mye dramatisering gjennom serien, og at dette kan være med på å gi et falskt blick på hendelsen. Men hun anerkjenner at serien ikke er ment for å være en dokumentar serie, men en serie basert på historier og da spesielt historiene til Aleixievich. For Schmid er et av områdene hun syntes er litt rart ikke er tatt med i serien byggingen av sarkofagen rundt reaktor 4. For Schmid er konstruksjonen av sarkofagen en viktig del av hvordan ulykken ble håndtert. Og i lys av det teknologiske er bragden som ingeniørene utførte en viktig hendelse. Her kritiserer hun Maizn for hvorfor han ikke valgte at ta med denne delen av historien fordi han mente at det var for

lite drama rundt konstruksjonen.⁵⁹ Senere fokuserer hun på måten RBMK reaktoren blir fremstilt i serien og argumentene som blir brukt under rettsaken i serien.⁶⁰ Hun mener at seriens fokus på at reaktoren var billig å produsere er feil, men at det ligger andre årsaker rundt reaktoren som endte opp med at den var ønsket å produsere fremfor VVER reaktorene. Schmid viser til hvordan det ikke var hvor billig reaktoren var, men i mye større grad produksjons mengden reaktoren ville kunne produsere som la grunnlaget for denne typen reaktor.⁶¹

Schmid ser ikke bare negativt på serien. Hun gir og skryt for hvordan serien fremstiller det sovjetiske samfunnets infrastruktur og kultur. Hun påpeker og hvordan seerne føler med karakterene i serie. Hvordan arbeiderne gjør sitt beste på å stoppe ulykken. Ulana som gjør sitt beste på å få frem sannheten og stå imot statens sensur. Kullarbeiderne som står opp mot autoritetene. Og Schebina som gradvis forstår utfallet av katastrofen.⁶² Schmid gir serien skryt for hvordan den fremstiller serien for seere som ikke levde under eller i hendelsen. For de som ikke opplevde ulykken på nært hånd gir serien et inntrykk av hva som skjedde. Men for den eldre generasjonen som bodde i sovjet gir serien mye av handlingen et bredere spekter enn de liker. Det legges vekt på hvordan noen av scenene er overdrevne eller karakterer er fremstilt i et annet syn. Gruvearbeiderne blir kritisert både for naken scenen og for måten de står opp mot autoriteter.⁶³ De andre hovedpersonene slipper selvsagt ikke unna på dette området. Ulana som fiktiv karakter som skal representere mange ulike forskere og Legasov som blir hyllet i serien for IAEA talen i Vienna, men som inneholdt mye mangler og skjult informasjon.⁶⁴

Det siste punktet fra Schmid er hvordan seriens fokus på det visuelle ikke stemmer helt med fokuset dens rundt det aktuelle. Som hun skriver går serien langt for å få frem det visuelle nøyaktigheten svært stor.⁶⁵ Selve handlingen er derimot ikke like nøyaktig. Schmid legger vekt på hvordan Chernobyl setter lys på de områdene de selv syntes er nødvendig.⁶⁶ For Schmid er ikke serien noe underverk for historikere. Historien i serien er flat og undervurderte flere områder som tidligere har blitt vurdert til å være komplekse.⁶⁷ Schmid sitt

⁵⁹ Schmid, 2020, ss. 1155-1156

⁶⁰ Schmid, 2020, ss. 1157-1158

⁶¹ Schmid, 2020, ss. 1158-1159

⁶² Schmid, 2020, s. 1156

⁶³ Schmid, 2020, s. 1157

⁶⁴ Schmid, 2020, ss. 1157-1158

⁶⁵ Schmid, 2020, s. 1158

⁶⁶ Schmid, 2020, s. 1158

⁶⁷ Schmid, 2020, s. 1159

siste punkt ligger i hvordan serein kan brukes. Som det siste punktet hun legger vekt på er ikke serein en dokumentar, «Chernobyl is, in a word, a starting point.»⁶⁸

Rindezevičiūtė sitt fokus ligger på hvordan serien fremstiller forholdet mellom det politiske og det teknovitenskapelige aspektet av Sovjetunionen. *Rindezevičiūtė* legger tidlig vekt på at hun ikke ser på seriens nøyaktighet av hendelsene som blir vist.⁶⁹ Hun mener at serien kan deles inn i to ulike nivåer, «plotlines and representation»⁷⁰ «The entire plot centers around the failed attempts to approach the nuclear reactor’s core and the ultimately successful attempts to achieve the “truth,” the reasons why the reactor failed catastrophically. The series culminates in the revelation of the ultimate invisible: a view of the reactor from the inside as it exploded.»⁷¹ Hun viser og hvordan serien viser de gjentatte feilene på å diagnosere hva som skjedde. Her viser hun til første episode der det ved flere anledninger blir stilt feil spørsmål og diagnose rundt eksplosjonen. Grunnlaget av kunnskap for de ansvarlige er for mangelfullt til at de klarer å ta riktige evalueringer av det som skjedde. Rind viser til hvordan helikopter scenen er med på å underbygge måten å forstå og lære av teknovitenskapen ved å se, lytte og hypotisere. Og når det ikke funker starte på nytt.⁷²

Innenfor det politiske og teknologiske områdene i serien viser RIND til hvordan det vestlige synet på østen blir representert gjennom serien. Ved flere anledninger blir det gitt et inntrykk av mangel på renslighet. Enten om det er gjennom det fysiske bilde eller det mer literære bilde, radioaktiv stårling og blod på de ansvarlige sine hender. Inntrykket blir da et samfunn som ligger lenger bak enn vesten. RIND legger vekt på at dette ikke stemmer helt med hvordan vesten var i forhold til sovjet ifølge andre historikere.⁷³ Det trekkes og linje mellom politikken og teknovitenskapen som foregikk i Sovjet. Hvordan politikken påvirket det teknologiske ved å redusere kunnskap og informasjon til de ansvarlige ved kjernekraftverk. RIND forklarer hvordan seriens utgangspunkt ligger i hvordan vesten oppfattet Sovjet, men at det vinkles fra Sovjetisk perspektiv. Dette argumenterer hun for ved å

⁶⁸ Schmid, 2020, s. 1161

⁶⁹ *Rindezevičiūtė*, 2020, s. 1179

⁷⁰ *Rindezevičiūtė*, 2020, s. 1179

⁷¹ *Rindezevičiūtė*, 2020, s. 1179

⁷² *Rindezevičiūtė*, 2020, s. 1180

⁷³ *Rindezevičiūtė*, 2020, s. 1182

vise hvordan seerne får se og oppleve mye av det som skjedde i Sovjet under og etter ulykken på nært hold, men får ikke se det som skjer i vesten.⁷⁴

Rind sin kritikk til serien ender dermed ikke på hvordan serein fremstiller karakterer eller måten den dramatiserer handlingene som foregikk. Men det legges et fokus på hvordan serein tar opp det politiske og det teknologiske rundt Sovjet. RIND legger vekt på hvordan serien fremstiller Sovjet gjennom vestlige øyne. Sovjet sitt estetiske bilde som preger hvordan serien blir fremstilt. Klær som ser litt rare ut eller som ikke passer helt som de skal. Og som RIND til slutt sier «While Chernobyl revealed many things, some debatable, it did make one point very clear: Soviet history is not just a history of liberal democracy's Other, it is part of our entangled relationship with technoscience.»⁷⁵

Skiveren sin kritikk baserer seg mer på samholdet mellom Alexievich sin bok og Chernobyl som serie og hvordan de begge er med på å danne et bilde av hvordan det var å være en del av den radioaktive sfæren.⁷⁶ Fokuset på hvordan radioaktivitet blir fremstilt og hvordan de to ulike kildene gjør dette, ligger som hovedfelt for hvordan *Skiveren* sitt syn på serien blir formet. I den første delen av teksten argumenterer han for synet han tar og hvorfor han ikke velger å se på serien i et lys av historisk korrekt, men heller fokuserer på hvordan kildene utformes ut fra tolknings øyeblikket.⁷⁷

Skiveren sitt syn på serien blir dermed ikke som RIND eller Schmid, men ender mer opp med å gi en forståelse av hvordan Chernobyl og *Voices* er med på gi leseren eller seeren en følelse eller en forståelse av hvordan radioaktiv stråling kan oppleves. Siden stråling ikke kan ses eller kjennes på noen måte er kildenes virkemiddel for å forstå omfanget viktig. Chernobyls sine scener som gir seeren en følelse av noe mer ved bruk av lyd.⁷⁸ Eller *Voices* sin kilddring av hvordan strålingen i etterkant påvirket folk på mange ulike måter. *Skiveren* sitt fokus på kilddringene av stråling gir ikke så mye til hvordan serein så på det historiske, men er likevel viktig for å gi et inntrykk av hva *Voices* og Chernobyl ønsket å få frem av stråling og stålningsskader.⁷⁹

⁷⁴ Rindezevičiūtė, 2020, s. 1183

⁷⁵ Rindezevičiūtė, 2020, s. 1185

⁷⁶ *Skiveren*, 2020, s. 72

⁷⁷ *Skiveren*, 2020, ss. 77-79

⁷⁸ *Skiveren*, 2020, s. 82

⁷⁹ *Skiveren*, 2020, s. 84

I de forrige kildene her jeg sett på litt ulike perspektiver som har tatt for seg aspektene rundt teknologi og visualisering av hendelsen. Schmid, RIND og Skiveren har ulike punkter de ser på, men gir sammen en forståelse av hvordan serien kan ses enten gjennom det teknovitenskapelige eller gjennom det visuelle. Ingen av dem kritiserer serien for å ta direkte feil, men på hver sin måte påpeker ulike områder for hva de mener den gjør bra samt hvilke områder serien kunne gjort bedre (ifølge dem selv).

The new yorker og *NRK* sine synspunkt til serien er ulike fra de til Schmid, RIND og Skiveren. Litt fordi de ikke er skrevet i artikler/bøker, men mest for grunnlaget de er med på å danne. Nyhetsartiklene er mer til for å gi den mer generelle befolkningen en forståelse av hva som skjer og hvilke områder serien ender opp med å representere. Både når det gjelder det som serien gjør bra og det som serien ikke fullfører like godt. *The New Yorker* og *NRK* har litt ulike synspunkt på hvordan de redgjør for serien og historisk fakta.

The New Yorker går raskt ut med kritikk til serien og alt de mener serien gjør feil eller som har blitt fremvist i et dårlig lys. Men de starter først med å utrede for Alexievich sin bok *Voices of Chernobyl* og de bragdene Alexievich har utført og for det som de mener serien gjør bra.⁸⁰ *TNY* legger vekt på serieskaperens fokus på kulturen og samfunnet som blir fremstilt. Det legges spesielt merke til hvordan klær, objekter og lys blir brukt for å få frem 1980 tallets sovjetiske stil og følelse. Utenom disse få tingene er det ikke mye *TNY* ser på som bra i serien utenom noen få andre områder.

TNY sin kritikk til serien omfatter for det meste hvordan maktforholdet mellom ulike karakterer og forholdet mellom stat befolkning. Det legges vekt på hvordan maktforholdene mellom de ulike områdene blir feil representert og hvordan ulike karakterer overdriver eller misbruker makta som de hadde. Men som *TNY* mente ikke var nødvendig under Sovjetunionen og som bare tilhører serien for drama.⁸¹ Ulana blir naturlig en del av kritikken til *TNY*. For dem er Ulana en karakter som strider en del mot den sovjetiske normen. Søken hennes etter sannhet og måten hun utarbeider dette, mener *TNY* ikke stemmer med det historiske materialet. De mener og at hennes kunnskap og driv er den mest fiktive delen av karakteren.⁸²

⁸⁰ Green, 2019

⁸¹ Green, 2019

⁸² Green, 2019

Rettsaken i sin helhet er og under kritikk fra TNY. TNY sitt fokus ligger på hvordan serien legger all eller store deler av skylda på Fomin, Dyatlov og Brykhanov og ikke på det allerede feilende systemet som var på gang i Sovjet. De trekker og frem Legasovs vitne forklaring på hvordan ulykken fant sted. Men legger ikke fokus eller kritikk til at han aldri egentlig var til stedet under rettsaken.⁸³

TNY sin kritikk av serien er preget av en del mangler rundt kunnskapen om Tjernobyl. Hva, hvem og hvorfor virker til tider som de har kontroll på, men det legges lite fokus på å gi en detaljert forståelse av hvordan serien trekker frem de ulike aspektene. Men som Schmid sier i sin tekst, er serien fin for å vekke tanker og et ønske om å kunne mer. Og det samme gjør TNY sin tekst, men går dessverre ikke i mer dybde enn serien selv.

NRK sin kritikk er i motsetning til TNY sin tekst mer oversiktlig i hvilket budskap den vil frem til. NRK legger opp til hvordan de ulike historiene som kommer frem stemmer med historisk fakta og hva som er dramatisert for serien.

NRK legger opp til å avdekke eller bekrefte de historiene som Chernobyl tar opp og gi dem enten en forklaring eller utdype det som serien gjør bra. Historien til Lyudmilla og Vasily som en sann historie basert på Alexievich sitt intervju med Lyudmilla. Her legger og NRK vekt på hvordan serie skaperen ønsket å gjenfortelle historien så godt som mulig grunnet hvor vakker og rørende han syntes historien var. De viser og til hvordan overdrivelsen av at babyen til Lyudmilla døde grunnet stråling ikke stemte.⁸⁴ Et punkt innenfor denne historien som NRK legger mindre lit til er skadene som kom av ulykken. Med hjelp fra forskere mener at de synlige skadene som kom av stråling var overdrevet for serien.⁸⁵

Denne historien og mange fler fra Chernobyl serien blir sett på av NRK med hjelp fra mange ulike forskere. Det legges merke til hvordan serien ved noen punkter er korrekt, mens det ved andre er overdrevent eller rett og slett feil. Fra hvordan hemmeligholdt informasjon om reaktorene blir vist som riktig til konfrantasjonen mellom Ulana og en statslig leder som de mener er feil.⁸⁶ NRK trekker frem hvordan serien er med på å gi korrekte, men og feil inntrykk av det som skjedde. NRK legger ikke så stor vekt på hva serien ønsker å få frem, men er som sagt i motsetning til TNY mer saklig rundt serien og trekker inn mer fakta basert

⁸³ Green, 2019

⁸⁴ Olsson & Creed, 2019

⁸⁵ Olsson & Creed, 2019

⁸⁶ Olsson & Creed, 2019

informasjon. Dette gjør at NRK får delt hvordan serien som helhet har flere feil enn sannheter i seg, men legger ikke skjul på at det er en dramaserie.

Kritikken rundt Chernobyl kan med dette ses i litt ulike syn. Der noen av kildene trekker et større fokus på hva som serien gjør rett og galt i sin tolkning av ulykken tar andre å ser på hvordan virkemidler og representasjonen av de sovjetiske systemen. Alle kildene har sitt eget perspetktiv om hva de mener stemmer rundt serien eller hva de mener serien mangler. Det de lfeste derimot er veldig enige i er måte Ulana fresmtilles som sannheten og som en karkater som bryter med det Sovjetiske synet vi ofte er vant til. De legger og vekt på hvordan scenen mellom hun og en statsleder ikke stemmer og bare er lagt til for drama av serie skaperne.

Konklusjon

Hva er det serien bil frem til og hvordan bruker den historisk fakta. Serien og serieskaperen ønsker å få frem budskapet om skillet mellom løgn og sannhet og hvordan uansett hvor mye løgner som er gjennomsyret i samfunnet, vil sannheten til slutt komme ut. Akkurat som den gjorde for Sovjet og Tsjernobyl ulykken. Ulykkens utgangspunkt er en blanding av mangel på kunnskap og informasjon som aldri blir delt. Sovjet som stat er mer opptatt av hvordan de blir oppfattet av resten av verden enn de er for hvordan befolkningen har det. Løgner på løgner bare for at befolkningen ikke skal vite hva som foregår og at du skal tro at de har det bra.

Seriens utgangspunkt for å lage en fortelling om Tsjernobyl ulykken starter med en ren nysgjerrighet fra serieskaperen om hva som skjedde og hvorfor. Det er med denne nysgjerrigheten serien blir til. Med ulike kilder som inspirasjon til serien. Med utgangs punkt i Alexievich sin bok, Voices of Chernobyl, Skaper Maizn Chernobyl serien slik vi ser den. Serien tar for seg tre hoved fortellinger. Eksplosjonen og håndteringen av dette, effekten av strålingen på mennesker og søken på sannheten for befolkningen.

Responsen til serien er generelt ganske bra, men får kritikk fra flere ulike kilder på måten den har håndtert historien rundt Tsjernobyl. Maizn påpeker selv at serien ikke er ment som en dokumentar serie, men en, drama serie basert på historien. Ved flere områder har serien tatt seg friheter for å fortelle historien. Området som har mottatt størst kritikk er skapelsen av karakteren Ulana Khomyuk en sovjetisk atomfysiker. Sammenslåingen av mange ulike forskere for å skape karakteren er med på å gi et inntrykk av at det er historien til serien som er viktigst og ikke historien til personen Ulana er basert på.

Serien er ikke uten dramatik eller overdrivelse av historien. Ved flere anledninger tar serien friheter rundt ulike historier eller handlinger for å skape drama. Kritikken rundt dramatiseringen ligger i hvordan historien egentlig ikke trenger å dramatiseres mer enn den allerede er. Konflikter som ikke trenger å være der eller handlinger som overdrives gir drama, men ikke så mye mer i for fakta siden.

Som flere peker til klarer serien å, representere hvordan det ville ha vært å leve i Sovjet og Pripjat på den tiden. Serien fremstiller samfunnet og styremakten på en god måte og får frem områder av samfunnets systemer på en god måte. Klærne er og et område som serien får til bra. Den litt underlige passformen til de fleste av de som går i dress.

I syn av historisk fakta utfører serien godt hvordan ulykken utfall kom til den 26. april 1996. Serien viser hvordan en rekke ulike årsaker var med på at reaktor 4 eksploderte den natta. Ved å visualisere hendelsen i den detaljen som er gjort trekker serien seeren inn i historien. Dermed får seerne en bedre forståelse for alt som gikk galt og hvorfor det gjorde det.

Serien klarer å formidle budskapet til Maizn om hvordan løgner alltid vil bli avslørt av sannheten. Selv med kritikk til hvordan serien fremstiller ulike aspekter av historien klarer serien å være med på å dele informasjonen videre til seerne. Selv om mye av historien er dramatisert for serien kommer hoved hendelsen og håndteringen fram på en måte som gir en forståelse av hva og hvorfor det skjedde samt hvordan det ble håndtert.

Referanser

- Alexievich, S. (2005). *Voices of Chernobyl*. (K. Gessen, Overs.) New York: Picador.
- Green, M. (2019, Juni 4). *The New Yorker*. Hentet fra The New Yorker: <https://www.newyorker.com/news/our-columnists/what-hbos-chernobyl-got-right-and-what-it-got-terribly-wrong>
- Higginbotham, A. (2019). *Midnight in Chernobyl: The untold story of the world's greatest nuclear disaster*. London, England: Transworld Publisher.
- International Atomic Energy Agency. (1996). *Ten years after Chernobyl: What do we really know*. Vienna: International Atomic Energy Agency.
- Medvedev, Z. (1992). *The Legacy of Chernobyl*. New York: Norton.
- Mazin, C. (2019, 6. Mai). *Chernobyl* [TV-program] Hentet fra [Chernobyl • HBO Max \(hbomax.com\)](https://www.hbomax.com)
- Olsson, S. V., & Creed, I. (2019, Juni 6). NRK. Hentet fra NRK: https://www.nrk.no/kultur/hva-stemmer-og-hva-stemmer-ikke-i-suksess-serien-_chernobyl__-1.14577315
- Plokhy, S. (2018). *Chernobyl: History of tragedy*. Penguin Books.
- Rindezevičiūtė, E. (2020, Oktober). Chernobyl as Technoscience. *Technology and Culture*, ss. 1178-1187.
- Sagal, P. (2019). *The Chernobyl Podcast* [Podkast] hentet fra [The Chernobyl Podcast | Part One | HBO - YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=...)
- Schmid, S. D. (2020, Oktober). Chernobyl the TV Series: on Suspending the Truth or What's the benefit of lies? *Technology and Culture*, ss. 1154-1161.
- Skiveren, N. (2020). Spectral Toxicity: Atmospheres of Radiation in HBO's Chernobyl and Svetlana Alexievich's Voices of Chernobyl. I *The Anthropocene and Intermedial Ecocriticism* (ss. 72-96).

